

SIETZE HOEKSTRA: HET FOCHTELOERVEEN IS VOOR DE ECHTE LIEFHEDDER

Jan Abrahamse

De winter is de mooiste periode. Als je dan door het veen loopt word je op jezelf teruggeworpen. Ik denk dan vaak: wie heeft hier voor mij verkeerd, want bij mij is het niet alleen natuur, maar mens en na-

tuur. Je beschermt de natuur omdat het zelfbescherming is. Zo'n veengebied is een gebied met een enorme bewogen sociale geschiedenis. Het Fochteloeerveen is voor mij een helder gebied zon-

der zorgen, waar mannen een voorliefde voor hebben. Het is één van de weinige terreinen met een gave horizon. Aan het woord is de praatgrage Sietze Hoekstra (55 jaar), opzichter bij Natuurmonumenten. Sinds 1974 is het Fochteloeerveen zijn werkterrein, voordien was dat Zuidoost-Drente en daarvoor was hij rietdekker. Hoekstra werkt met 5 mensen plus tijdelijk een aantal medewerkers van de Stichting Instandhouding Friese Landschaps-elementen in het 1714 ha grote veengebied dat deels in eigendom is van Natuurmonumenten en zich uitstrekt over Zuidoost-Friesland en Noordwest-Drente.

Een dag het veld in met Sietze Hoekstra, Harry de Vroome en fotograaf John Stoel. Zo'n dag kan niet stuk.

In het hart van het gebied wemelt het van de steekmuggen. Terwijl John foto's neemt vanaf een niet zo'n stevige uitkijktoren—we hebben nog geen tijd gehad om die te herstellen—vertelt opzichter Hoekstra: We staan hier in een dal van het Fochteloeerveen dat tot voor kort nauwelijks bereikbaar was. 3 jaar geleden hebben we hier een dam aangelegd waarbij we in totaal 175 ha veen hebben omkaad. Wel zijn er stuwen aangelegd om het water te reguleren. Deze maatregelen zijn genomen omdat de 50 ha hoogveen in de kern van het gebied te klein was en te droog werd. Dit veen ligt zoals bijna alle veen in Nederland op boekweitakkers. Dat betekent dat de oorspronkelijke natuurlijke situatie volkomen verdwenen is. Niets was rigoureuzer dan de boekweitbrandkultuur. Het oorspronkelijke veen is afgebrand. Die kuituur heeft hier plaatsgevonden tot in het begin van deze eeuw en het heeft ongeveer een eeuw geduurd. De boekweitkultuur was erg belangrijk tot voor de komst van de kunstmest. Je kon het produkt verbouwen zonder organische mest. Boekweit heeft de positie gehad van de aardappel nu. Het was economisch zeer belangrijk: in 1864 op de graanmarkt van Gorredijk een aanvoer van 18.000 hektoliter boekweit en 10.000 hektoliter rogge. Een boer kon 5 jaar achter elkaar boekweit op hetzelfde stuk grond verbouwen, daarna moest de grond 25 jaar braak liggen. Je had dus veel oppervlakte nodig, toen de boekweitkultuur niet meer werd toegepast, herstelde het hoogveen zich op enkele plaatsen vanuit de boekweitgreppels.

Pieter van der Heide (57 jaar):

Ik heb 36 jaar in het veen gewerkt. In het begin voor de turfwinning en later voor turfstrooisel. Mijn hele familie werkte in het veen. Wij kwamen uit Flaauwewijk. Ik ging als schooljongen met mijn vader mee. Wij werkten bij Veenstra, dat was de vervenner.

's Morgens om 4 uur gingen we van huis. Ik spreek van zo'n 25 jaar geleden. We hebben hier wel met 250 man gewerkt en per man staken we zo'n 4000 turven per dag. Dat begon in maart tot en met juni. Turven die na de langste dag gestoken waren, werden niet meer droog, want dat duurt een paar maanden. Met een spoortje werden ze vervoerd. In Veenhuizen gingen ze per schip. De turven werden eerst één voor één ingeladen. Later hadden we een machientje die 25 turven oppakte en dan bonden mijn broer en ik ze samen. In gedroogde toestand zijn ze dan makkelijk te tillen. Toen het gas kwam, zijn we overgeschakeld op turfstrooisel. Het turf wat ik nu voor de excursies afsteek wordt later gebruikt voor de restauratie van een eendekooi in Friesland.

Eigenlijk hadden mijn broer en ik liever doorgegaan, want het werk ligt je, je hebt het je hele leven gedaan en het verdiende beter dan bij Natuurmonumenten. Achteraf begrijp ik wel waarom Natuurmonumenten het laatste veen wil bewaren. Dat is goed.

Veenbranden

Hoe dik is dat hoogveen nu?

Je kunt nog niet van dikte spreken. Het principe van hoogveengroei—van onder afsterven en van boven groeien—komt voor in de greppels. Daarbij komt dat er nogal wat branden zijn geweest. In 1921 is het gehele gebied verbrand, oorzaak een koffievuurtje.

Zijn de branden van de laatste jaren opzettelijk aangestoken?

We denken het wel. De een na grootste brand in 1976 is ontstaan door jongetjes uit de omgeving die een weddenschap hielden wie een brandende pol van het pijpestrootje zo lang mogelijk in de hand kon houden. Er was toen een grote verliezer, en dat was de natuur: 365 ha veen. Verder is er een brand ontstaan met behulp van een molotovcocktail. De dam die we nu gebouwd hebben in het centrum is ook geschikt voor brandweerauto's.

Is de invloed van het water al merkbaar?

Het gebied is nu aantrekkelijk geworden voor vogels, allerlei ruitertachtigen, witgatjes, regenwulpen, pleviertjes, Kievieten.

Zijn er ook dieren verdwenen door het water?

Nee, er zijn meer reeën gebleven dan ik verwacht had.

Vervening

Wat is de invloed van de vervening geweest in dit gebied?

Het Fochteloërveen was vroeger een onderdeel van de Smildervenen. Dat het Fochteloërveen nog grotendeels intact is, heeft waarschijnlijk te maken met de geringe dikte van het veen. Toch is hier verveend. De turf werd gebruikt als aanmaakturfvoorkolenkachels. De laatste jaren werd het veen gebruikt voor turfstrooisel.

Bij de vervening ten behoeve van de brandstof ging het om de diepste lagen, terwijl voor turfstrooisel de bolster werd gebruikt, dat is de bovenste laag. Dat verven heeft hier plaats gevonden tot 1 januari 1980. In de nadagen van de vervening is in Friesland een bepaling gekomen die in de Groningse en Drentse veengebieden al eeuwen gold, dat de bolster bewaard moest blijven en na afgraving van het veenpakket vermengd moest worden met de zandgrond. Zo ontstond ook hier dalgrond. Ik kom zelf uit Ureterp, maar je herkent daar alleen aan het wijkstelsel dat het een veengebied is geweest, maar niet aan de grondsoort.

Waarom wordt er toch nog veen afgegraven?

Wij graven voor edukatieve doeleinden enkele tientallen turven per week in het zomerseizoen. Veel scholen komen op excursie en werkweek. Het graven gebeurt door de gebroeders Pieter en Jan van der Heide, vroe-

gere veenarbeiders, die op het laatst ook in een turfstrooiselfabriekje werkten.

Bezeten van korhoenders

In 1977 schreef Frits Maas in Natuurbehoud dat het Fochteloërveen de grootste populatie korhoenders kende.

Dat was ook zo. Toen ik hier kwam waren er nog 70-80 korhoenders, maar dat aantal is snel achteruitgegaan. 3 jaar geleden hebben we 16 vogels opnieuw uitgezet en die hebben zich een half jaar kunnen handhaven. Overal in Nederland gaat het aantal achteruit, behalve op de Sallandse heuvelrug.

Wat is de oorzaak van die achteruitgang?

In de kuikenperiode zijn er waarschijnlijk te weinig insecten. Aangezien de gemiddelde leeftijd van een korhoender 4 jaar is, is het snel gebeurd met de populatie als die een aantal jaren geen jongen groot kan brengen. Ook veranderde landbouwmethoden op terreinen rond het Fochteloërveen spelen wellicht een rol hierbij. Een van onze taken is om een goede leefomgeving te creëren voor de korhoenders. Ik heb een kleine hoop dat de korhoenders door herintroductie zich hier zullen handhaven. Ik ben bezeten van het beest. Al een paar keer ben ik speciaal naar het Rijksmuseum in Enschede geweest om te kijken naar de schilderijen van Schreiner en van de Zweed Bruno Liljefors.

Is de rekreatiedruk groot op het gebied?

Een hoogveengebied is een terrein voor de echte liefhebber. Het is geen landschap wat de massa trekt en dat is gunstig, want dan blijft het rustig. Voor toeristen is de omgeving rond het Fochteloërveen interessanter. Je hebt de kale duinen, de bossen en de hei van Appelscha en de bossen rond Norg. De kritiek van de omgeving is dat de toegankelijkheid van het terrein niet groot is. We gaan daar wat aan doen, maar ik blijf er bij dat het gebied nu toegankelijker is dan vroeger, want toen mocht er niemand in. Wij geven veel excursies, soms 3 keer per dag en in de weekends.

Waardeloos

Is de bevolking nog zo negatief?

Door onze voorlichting is er begrip ontstaan. Een afgeveend gebied is altijd ruig behandeld, want het werd als waardeloos beschouwd. Dus vroeger vond ik veel vuilstorf van de omwonenden, dat is nu niet meer het geval. Geleidelijk aan merkt de bevolking uit de omgeving dat onze beheersmaatregelen effect hebben. Zo groeit langzaam de waardering van ons werk. Toch gebeuren er wel dingen, maar ik heb nu een instelling van je moet nooit meer zien dan je kunt verwerken, want je ziet gauw te veel.